

GIFTIGE ZWARTE BOSCHBES EN MANNETJES-ORCHIDEE.

Het is een rare ranonkel, die zwarte boschbes. Nog heel goed herinner ik mij den dag toen ik de plant, die ik hier even roemen wil, voor 't eerst vond, en nog beter heugt mij de moeite, die 't mij gekost heeft, de vreemde bloem behoorlijk te determineeren. 't Ding heeft namelijk de zelfs voor een ranonkel ongepaste grilligheid, om er maar één vruchtbeginsel op na te houden. Dat had de flora, die ik toen bij me had, in de war gebracht en mij van den weeromstuit.

Maar de finale beslissing waarbij uitgemaakt werd dat het een zeer zeldzame vondst was, maakte alles weer goed. De plant werd toen niet meegenomen omdat er maar één exemplaar op de groeiplek stond en, volgens de grondwet van de botanie, moet je in zulk een geval je vurige begeerte bedwingen.

Een jaar of wat later vond ik ze bij tientallen in 't Eperbosch, bij Gulpen en bij Valkenburg; tegenwoordig is *Actaea spicata* voor mij, tot mijn spijt, in het geheel geen zeldzame plant meer en ik kan me alleen nog maar onthalen op de blijde verrassing van jongelui, die ik de mooie en begeerlijke plant voor 't eerst zie vinden.

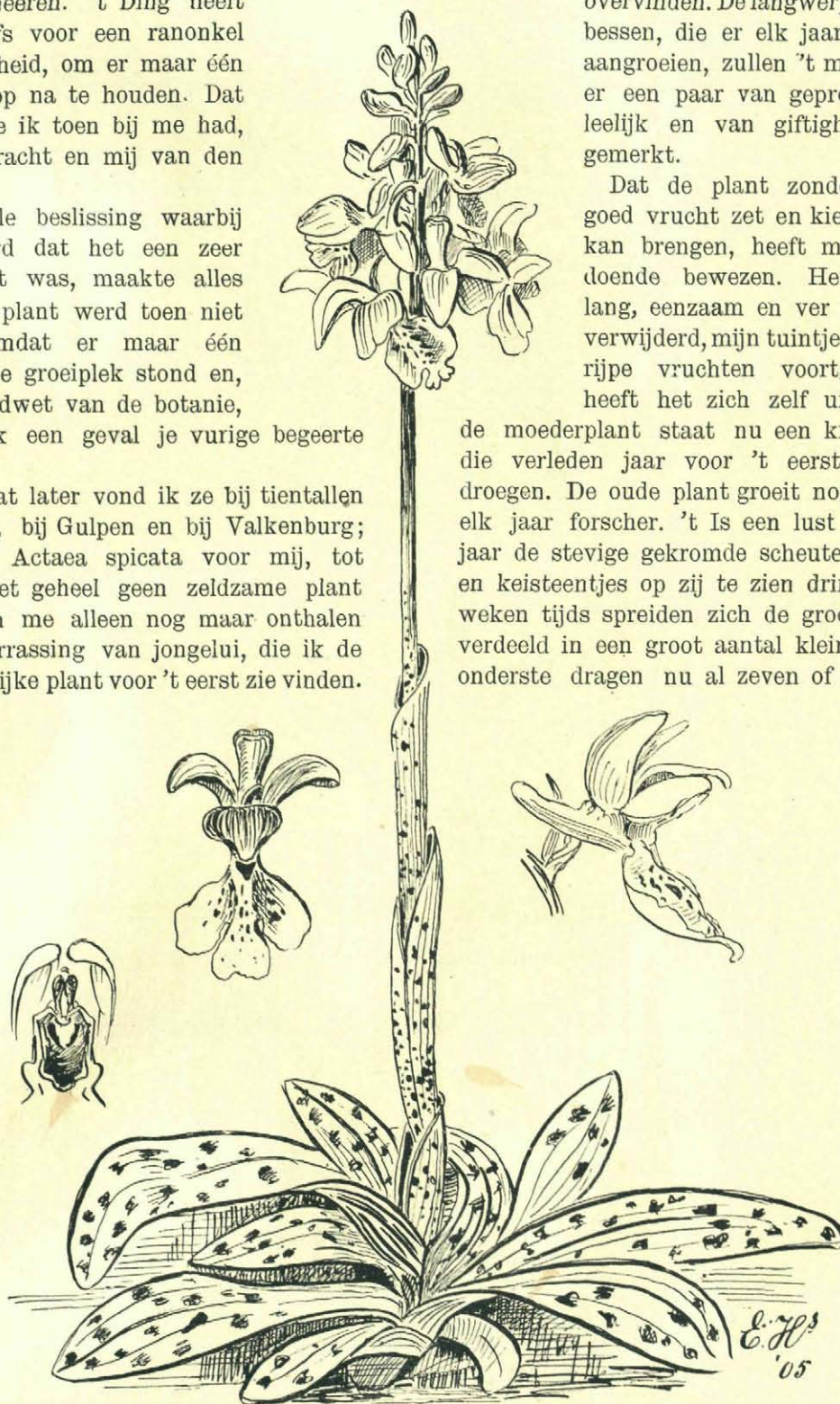
Een jaar of acht geleden had ik een Amsterdamsch tuintje, zoo vochtig en zoo donker door een paar groote boomen, dat er haast niets wilde lukken. Ik probeerde het toen met boschplanten en dat ging best. Sedert ben ik drie keer verhuisd steeds zoekend naar een zonnigen stadstuin, die nog altijd zoek is. Mijn boschplanten gingen mee; en op 't oogenblik heb ik nog

een tiental planten in bloei alle afkomstig van vacantiereisjes een jaar of zeven acht geleden, het heeft er allen schijn van of zij trouwe levensgezellen voor mij zullen blijven; stellig zou ik ze zeer missen, als ze mij kwamen te ontvallen.

Een er van heb ik van daag nog eens weer getekend, het is de giftige Zwarte Boschbes. Om die giftigheid geef ik niets, ik weet er ook niets van, in mijn boeken over gifplanten kan ik er niets positiefs overvinden. De langwerpige ronde gitzwarte bessen, die er elk jaar ook in mijn tuin aangroeien, zullen 't moeten doen. Ik heb er een paar van geproefd; ze smaakten leelijk en van giftigheid heb ik niets gemerkt.

Dat de plant zonder kruisbestuiving goed vrucht zet en kiembare zaden voort kan brengen, heeft mijn exemplaar voldoende bewezen. Het heeft drie jaar lang, eenzaam en ver van zijn broederen verwijderd, mijn tuintje bewoond en steeds rijpe vruchten voortgebracht. Allengs heeft het zich zelf uitgezaaid; rondom de moederplant staat nu een kring van jongeren, die verleden jaar voor 't eerst bloem en vrucht droegen. De oude plant groeit nog steeds en wordt elk jaar forscher. 't Is een lust in 't vroege voorjaar de stevige gekromde scheuten de aardbrokken en keisteentjes op zij te zien dringen; in een paar weken tijds spreiden zich de groote bladeren, mooi verdeeld in een groot aantal kleinere, wijd uit; de onderste dragen nu al zeven of negen zijblaadjes; naar boven toe wordt het aantal minder. Tegelijk met de sappig groene bladeren komen uit de bovenste bladhoeken en aan den top, lange trossen van groenwitte haast ongesteelde bolletjes te voorschijn, die in 't eerst op die van lelietjes van dalen lijken.

In Mei en Juni staat de plant in vollen bloei. De vierkelkblaadjes, die de knop omsluiten, vallen heel gauw af, nog

Mannetjes-Orchidee (*Orchis mascula*).

voor de bloem geheel op is. Dan spreiden zich op eens een groot aantal roomwitte meeldraden tot een krans uiteen, rondom een zeer lichtgroen vaasje dat later de zwarte bes zal worden. Al de meeldraadkringen vormen samen een rolronde bloemtros, een aar, zoo als het om 't gemis van bloemsteeltjes in de botanie heet.

Naar bloemblaadjes zoeken loont niet in alle bloempjes; sommige vertoonen aan den omtrek niets anders dan twee of drie heel kleine schijfjes, plat en wit, je zou ze voor eenigszins verbreedde meeldraden houden. Aan de onderste bloemen van de tros, die ik geteekend heb, waren ze duidelijk te zien. Die bloem is wel gesteeld, wat te verklaren is uit de omstandigheid dat ze wellicht een geheele aar vertegenwoordigt; deze bloem was ook dubbel zoo groot als de andere.

Het geheele bloemtrosje, ja de heele plant, maakt opeenafstand ongeveer den indruk van een kleine *Spiraea japonica*, maar ik vind blad en bloem nog veel fijner en mooier. Nog meer komt ze overeen wat bloemvorm betreft met de waterruitsoorten (*Thalictrum*) die in onze veentjes en langs vaarten en plassen veel voorkomen. Dat zijn ook van die rare ranonkels, die een jeugdig liefhebber doen twifelen aan de bruikbaarheid van zijn determineerboek.

Die Waterruiten met hun akelei-achtige bladeren hebben hun bloembladeren geheel en al aan den dijk gezet, onze Zwarte Boschbes laat ze nog kijken, al is 't niet met trots. Beide ranonkels zoeken het in de meeldraden. Honing is er bij Waterruit maar zelden, bij onze Actaea in 't geheel niet; ze biedt eventueele bezoekers alleen stuifmeel aan. Stempel en helmknoppen zijn te gelijk rijp en de hulp van insecten kan ze daarom best missen. Het zijn echte windbloemen; een flauw tochtje is voldoende voor de bestuiving, desnoods ook om stuifmeel van de eene plant op een andere naburige over te brengen. En blijft ook deze stuifmeeloverbrenger

in gebreke, geen nood, Actaea weet zich zelve te redden en doet dit met succes. De groote bessen (ook die iets anti-ranonkelsch) en de zaailingen bewijzen het.

Aan ieder, die een donker tuintje bezit, waar geen planten willen groeien, welke volle zon verlangen, die er geen ongehoorzame of onverstandige kinderen op nahoudt, kan ik aanraden de Zwarte Boschbes een plaatsje te geven; ze is dankbaar, bescheiden en van beproefde trouw.

Dat durf ik na zoo korte kennismaking nog niet beweren van de tweede hier afgebeelde Zuid-Limburger. Verleden jaar heb ik hem met een viertal andere soorten, als knol, over gebracht in mijn tuintje en nu is hij de eenige die 't gedaan heeft. Hij

heeft 'n bloemtros en een bladrosset gemaakt niet lager of minder dan de in het wild gegroeide exemplaren; en dat zegt veel voor een orchidee. Hij is wel een van de mooiste onder onze orchideeën wat de bladeren betreft. De bloem lijkt in 't eerst veel op die van Harlekijnsochis, maar

later gaan twee bloemblaadjes als vleugels omhoog en dan wordt de tros, die zich sterk verlengt en er daardoor ijl uitziet, bijna cilindrisch van vorm.

Misschien is deze *mascula*, al is 't nu niet de mooiste, één gediensstige uit de vele onwillige soorten van inlandsche orchideeën, maar 't moet nog blijken of hij mijn oude Actaea gezelschap blijft houden.

E. HEIMANS.

Giftige Zwarte Boschbes. Bloem, ruim dubbele grootte.

